

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות

הענוה וההרחקה מכל מיני כעס הבא על ידי גאווה, והשתיקה לבד בדברי תורה ומצוות או בהכרחי לקיום הגוף, והמאוס בכל תענוגי הגוף, והשמחה התדירית בחלקו כי כל מה דעבדין משמיא לטב, וגם לזרו עצמו בתכלית השמחה בעבודת קונו.

ובדברי ה"נועם אלימלך" מצינו הגדרות קצת שונות לעבודת ארבעת היסודות, וז"ל (ליקוטי שושנה ד"ה כי נר מצוה ותורה אור):

"אדם הרוצה לעשות מצוה בשלימות צריך מתחילה לקדש עצמו להיותו שלם במדותיו, כמו הגאווה והקנאה והשנאה והכעס וכדומה בכל המדות, אז לפי שלימות המדות שבו כן יהיה ערך המצוה בשלימות. ובלתי אפשרי שתהיה המצוה שלימה מכל סיג כי אם שיהיה שלם בכל מדותיו... דהנה האדם צריך לעבוד לו ית' ולתקן את הד' יסודות שבו הם אש, רוח, מים, עפר. והנה, יסוד העפר הוא קל לאדם לתקן יותר מהשאר, דתיקון יסוד העפר הוא שיחשוב שפלותו תמיד איך הוא יסודו מעפר וסופו לעפר וע"י זה יכנע לבבו מאד. אך, לפעמים יש בני אדם שהם מחשבים שהם שפלים כעפר, וכמחשבותם כן הוא אמת, שהם כמו עפר שאין בהם שום לחלוחית יראה, והם גוש עפר, ואין זה מתקן מדותיו ויסודותיו וזה הוא המהרס יסודו. אך ורק שמתחילה צריך לעמול בתורת ה' לשמה ולקיים מצותיו בשלימות ואח"כ יהיה כעפר לכל יתגאה לבבו... ועיקר היסוד אש הוא החמימות והזריזות במצות ה', ויסוד המים הוא התורה לשמה..."

[המשך בס"ד שבוע הבא...]

אני רק אזכיר שבספרי חב"ד כבר עמדו על כל מיני דיוקים בדברי התניא האלו, כגון שהקדים הכעס לגאווה ביסוד האש, והשמיט את תולדות של יסוד האש, משא"כ ביסוד הרוח שהביא את רובם, וכו'... אבל נשאר את זה בצד בינתיים...

יעקב: עיקר מה שאני רואה כאן הוא שאם הוא הביא את זה בפרק א', כנראה זה היה עניין יסודי אצלו...

צבי: אז הנה עוד מקור כיוצא בזה: בהקדמה לספר "אור הגנוז לצדיקים", שמחברו מפורסם יותר ע"ש ספרו "כתר שם טוב" שהוא אחד מהספרים היסודיים שמביאים את תורת הבעש"ט, ג"כ הביא בהקדמת ספרו אריכות בעניין ארבעת היסודות. וז"ל בהקדמה שם:

"וכל אחד יש לו שורש בעולם העליון, האש העליון באצילות, והאור בבריאה, והמים ביצירה, והעפר בעשיה. ומהטוב שבצורתם נמשך אבות המידות הטובות שבאדם, שהם כנגד אותיות הוי"ה, והד' רעות שהם כנגד קליפות הם נמשכים מהרע שבהם. מיסוד האש מהרע שבו נמשך מידת הגאווה והכעס, וג' תולדותיה שהם הקפדנות, ובקשת הכבוד, והשנאה לגדול ממנו, והאור שמהרע שבו נמשך מידת השיחה בטילה וד' תולדותיה, שהם החניפות, והשקר, ולשון הרע, וגילוי שבחיו לבריות. והמים שמהרע שבו נמשך מדות תאוות התענוגים וב' תולדותיה, שהם חמדת מה שאינו שלו, והקנאה. והעפר שמהרע שבו נמשך מדת העצבות ותולדותה, שהיא העצלות בענייני עולם הבא ועבודת השי"ת. ומהטוב שבכל אחד מארבעתן נמשך המדה הטובה שכנגדה ברע ותולדותיה, והם

רקע: שבוע שעבר למדו החברים על כמה מקורות בספרי החסידות הקדומים שהביאו או התבססו על דברי ה'שערי קדושה' ועל מבט "ארבעת היסודות" על המידות...

יעקב: מה אתה אומר, גרשון? אני מתחיל להרגיש שמבט ארבעת היסודות היא לא כ"כ רחוק או חדש... כבר היה לעולמים אשר היה לפנינו!

גרשון: כן, לאט לאט... אבל בוא נמשיך... **צבי:** בינתיים בוא נמשיך ל"דור השני" של ספרי החסידות, תלמידי תלמידיו של הבעש"ט. ונתחיל עם דברי התניא בפרק א' שהביא את דברי השערי קדושה, וז"ל:

"ביאור הענין, על פי מה שכתב הרב חיים ויטל ז"ל בשער הקדושה [ובעץ חיים שער נ' פרק ב'], דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות, וכדכתיב: "ונשמות אני עשיתי", שהן שתי נפשות. נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא, והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף, וכדכתיב: "כי נפש הבשר בדם היא". וממנה באות כל המדות רעות, מארבע יסודות רעים שבה. דהיינו כעס וגאווה מיסוד האש, שנגבה למעלה. ותאות התענוגים מיסוד המים, כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים, מיסוד הרוח. ועצלות ועצבות, מיסוד העפר. וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם, כמו רחמנות וגמילות חסדים, באות ממנה, כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפת נוגה שיש בה גם כן טוב, והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע."

שאלה:

רוח להקב"ה במעשיי. איך אוכל להשתמש בשיטת ארבעת היסודות בכדי להיזהר לעשות את מלאכת גיוס הכספים בצורה הטובה והנכונה ביותר?

לצורך מלאכתי, אני עוסק בגיוס כספים לכוללים. והנה, ידעתי מכבר שבתחום הזה יש הרבה מכשולות, וברצוני לעשות מלאכתי נאמנה ולש"ש כך שבאמת אעשה נחת

תשובה:

שמוסד שעושה מגבית מגייס תחילה בשקט חצי מהכסף של המגבית, ואז מפרסם מגבית של מצי'נג על כל הסכום, ואומר שכל תרומה שתיתרם שווה שתים, אף שהמחצית הראשונה שכבר אספו אינו תלוי כלל בהכנסת המחצית השנייה.

והמכשול הרביעי, כנגד יסוד האש, הוא הענקת כבוד לעשירי. והנה, לפעמים הכבוד הזה הוא באמת כבוד אמיתי, שמגיע בצדק להמזילים מכספם למען החזקת תורת ה' במסירות נפש. אולם, מצוי מאוד שהכבוד שנותנים לעשירים אינו כבוד אמיתי. כבוד אמיתי מגיע מתוך ההכרה שאין כבוד אלא תורה, ושרק המבטל את עצמו בכדי לשמש את הקב"ה ואת התורה הוא המכובד. אולם, הכבוד שמעניקים לעשירי רים הרבה פעמים מגיע מכיוון ההפוך לגמרי, שמגייסי הכסף מרגישים ומבטאים כניעה ותלות כלפי בעלי ההון, כאילו שכל כבודה של תורה תלוי בהם. באופן זה, העשיר מרגיש תחושה של כבוד מדומה שאולי תגרום לו לתת צדקה, אבל באמת הצורה הזו של הענקת כבוד לעשירים נקרא "המש" תמש בכתרה של תורה". צריך להיות ברור שכמו שהארון נשא את נושאו, כן התורה איננה תלויה באף אחד ואיננה צריכה לשמש אף אחד, אלא אנחנו הם אלו שצריכים לשמש את התורה. השפלת התורה והצגתה כאילו שהיא תלויה באחרים אינה אלא חילול השם, וברור שאין היתר לעשות כן למען גיוס כספים.

לסיום, ניתן עצה יסודית שביכולתה לעזור לאדם להינצל ממוקשי מלאכת גיוס הכספים, והוא להקפיד לקחת רק משכורת קבועה מראש, ולא לקחת "אחוזים" של התרומות. ונסביר: המבט החיצוני טוען שמי שלוקח אחוזים יש לו מניע יותר חזק לגרום לאנשים לתת, וע"י כן גם המוסד מרויח יותר. אך, האמת היא שכל המכשולות שמנינו למעלה במלאכת גיוס כספים מגיעים כולם מתוך שהאדם ניגש למלאכת גיוס כספים במבט של "נטילה". ובאמת אין לך עיוות גדול מזה! מלאכת כספים בשורשה אינה כלל מלאכה של נטילה, אלא כל כולו נתינה - לגרום לאנשים לתת, מכח מידות החסד והרחמים! הדרך הראויה להינצל מהעיוות הזה הוא להפריד בין "נטילת" השכר של המגייס כספים ל"נתינת" הצדקה של התורם. ע"י כן יוכל המתרים לגשת לגיוס הכספים ממבט של נתינה, לנסות לעורר את השני לתת נתינה אמיתית, ולהצליח במשימה קדושה זו בעזה"י.

זה אכן נכון שיש במלאכת גיוס הכספים סכנה גדולה מאוד, וננסה בעזה"י להשתמש בשיטת ארבעת היסודות בכדי לעמוד על פרטי הסכנות ועל הדרך לעבוד להישמר מהן. המכשול הראשון שיש בגיוס כספים, המקביל ליסוד העפר, הוא הנטייה לגרום לבן אדם לתת צדקה ע"י לחץ. זה דבר מצוי מאוד שבני אדם נותנים צדקה למתרימים גם נגד רצונם הטוב, רק בגלל שאין להם את האומץ להגיד לא. ולצערנו נו זה נעשה כבר ל"אומנות" שלימה, וישנם קורסים בתחום גיוס הכספים שמלמדים לאנשים בעיקר איך לבקש בצורה חזקה ו"משכנעת" כזה שיוכל להשתלט לרגע על ההרגשות של השני ולגרום לו שזה לא יהיה לו נעים לסרב... עכ"פ כל זה עובד ע"י ניצול של יסוד העפר של האדם, שמכוחו הוא מרגיש שפל ואין לו את האומץ להגיד לא. [והנה, יש שחושבים שסו"ס הם עושים מצוה, כי בשורה התחתונה הוא גורם לאדם לתת צדקה, ו"מתוך שלא לשמה בא לשמה". אולם באמת בהרבה מקרים האדם לא היה אמור לתרום לאותו צורך בכלל אלא למקום אחר לגמרי, ובמצבים כאלו ברור שאין "מתוך שלא לשמה בא לשמה", ואי"ז אלא "אבק גזל", כמו שהרמב"ם כותב על מי שמבקש לסעוד אצל חברו כשאין לחברו מספיק אוכל אבל חברו מתבייש לסרב (עי' רמב"ם הלכות תשובה פ"ד ה"ד)].

המכשול השני שיש, המקביל ליסוד המים, הוא ממידת החנוך פה. מצוי מאוד שאדם שמנסה לגייס כספים מעמיד את עצמו כחבירו וידידו של אותו אחד שהוא מנסה להתרים, כדי שהשני יאות יותר לפתוח לו את כיסו. אולם, הרבה פעמים כל הקירבה הזאת שהמתרים מראה היא באמת רק הצגה, כי מה שמעניין אותו זה רק כספו של האדם שהוא חומד, ובאמת אין לו רגשי אהבה לתורם כלל. זהו קלקול גמור ביסוד המים, שהופך את המידה הטובה של אהבה וקירבה למידה רעה של חמדה שכל כולה רק נטילה לעצמו.²

המכשול השלישי שיש, כנגד יסוד הרוח, הוא מכשול השקר, המצוי מאוד לצערינו בתחום גיוס הכספים. אם ניקח פרסר מות של גיוס כספים וננתח את הנתונים שבהן, נמצא בהרבה מקרים שהוסיפו בהם כל מיני הגזמות ודברי רוח שאינם אמיתיים, כדי לנפח את הרושם וההתפעלות של קוראי הפרסומת. לפעמים השקר אינו שקר בולט, אלא שמכניסים בכוונה לשונות מטעים לתת משמעות לא אמיתית, או שמציגים רק את חלק מהעובדות והנתונים בכדי לתת מבט מאוד חלקי שיגרום לאדם להתפעל. למשל, יש הטעה נפוצה

א הערת מו"ר - עצם השכנוע אין הכרח שקשור ליסוד העפר.
ב הערת מו"ר - עצם החנופה כתב מהרח"ו בשערי קדושה שהוא מיסוד הרוח, ובדקות "לדבר" חנופה.

שבעים כוחות הנפש לגר"א - אש

אש (ב)

ההקבלה של עולם שנה נפש לשלש יסודות אמ"ש

מצד עש"ן, נפש הוא למטה, כי הנפש נמצא במקום החללות. במעמקים, אור מים אש, כנגד עש"ן - מה כנגד מה? עולם - כנגד מים. שנה - כנגד אור. נפש - כנגד אש.

הנפש למטה ממקום וזמן - מצד החללות

וביאור הדברים הוא כך. עולם, מקום, מהותו מילוי. זה מים, כי בתחילה הכל היה מלא מן המים. הרוח היא התנועה. במקביל לעש"ן, התנועה מתגלה בעיקר בתפיסת שנה, זמן. בודאי שהתנועה מתגלה גם בעולם וגם בנפש. אבל התנועה בעיקר חלה בזמן. הנפש יסודה באש, חללות. ולכן, שורש הנפש, שהיא תפיסת חללות, הוא באבחנה של אש. הזמן - יסודה רוח, תנועה. המקום - יסודה מילוי, מים. הנפש - יסודה חללות, אש.

מצד כך, הנפש, תפיסת האש, החללות, נמצאת למטה מכולם. כל זה מצד החלוקה של שלש.

הנפש למעלה ממקום וזמן - מצד ההעדר קודם להיות

אבל יש שורש יותר דק. יש חלוקה ראשונה בכוחות הנפש שהם העדר, היולי, וצורה. ברור שלשה כוחות אלו במקביל לאמ"ש. **העדר** קודם להיות - במקביל לאש, חללות. העדר הוא כילוי, סילוק. היולי, שורש כל ההשפעה כולם - במקביל למים. שורש ההשפעה. צורה ראשונה - במקביל לרוח.

יש ששה צורות, ששה צירופים, ויש כמה אבחנות מה קודם למה. **מצד** החלוקה השניה של כוחות הנפש שהם בעצם שלשה כוחות, כנגד עש"ן, עולם הוא תפיסת מים, שנה הוא תפיסת רוח, ונפש הוא תפיסת האש. נמצא שתפיסת הנפש נמצאת למטה. זה מצד ששת ימי בראשית, שהאדם, הנפש, נברא ביום שישי, לאחר שנברא מערכת המקום והזמן. **אבל** מצד החלוקה הראשונה של כוחות, הסדר מתהפך. ההעדר קודם להיות הוא כנגד האש, וזה כח הראשון, נמצא שמצד ההעדר קודם להיות, האש נמצא למעלה. הסדר הזו מצד ישראל עלה במחשבה קודם הבריא, ב'הוציא מחללו של עולם'. זה למעלה מבחינת ת"ח אין אש שולטת בו, ק"ו מסלמנדיא. בשורש, האדם הוא למעלה מחללו של עולם. אז הנפש היא למעלה מזמן ומקום.

תפיסת נפש למטה מן החלל ותפיסת נפש למעלה מן החלל

יש כאן שתי הגדרות במעמקי התפיסה, איפה הנפש נמצאת - למטה או למעלה.

בהגדרה של תפיסה כוללת, האריז"ל תמיד מדבר באבחנה של עולם. הרמח"ל מדבר באבחנה של זמן. הבעש"ט והגר"א והבאים אחריהם מדברים באבחנה של נפש. ויש הקבלה לזה בעיקר בספר היצירה ובתקוני זוהר, שם שורש תפיסת נפש.

מצד סדר הפשוט של הבריא, מצד הסדר שמתגלה בששת ימי הבראשית, הנפש נמצאת למטה מזמן ומקום. אבל בעומק יותר, מצד "ישראל עלה במחשבה בתחילה", יש אבחנה שהנפש למעלה ממקום וזמן.

יש אבחנה של נפש של 'ינפש - ווי אבדה נפש', אז הנפש חל מכת 'אבדה', ומצד כך נאמר "נפש כי תחטא", שורש לחטא. מצד כך נפש הוא תפיסת אש. והתיקון לחטא הוא קרבן, אשה ריח ניחוח לה'. באבחנה הזו, הנפש הוא תפיסת הבחירה, מקום של חסר, כי אם אין חסר אין בחירה, זה השורש הדק שהאש מכלה, זה חללות. מצד כך הנפש הוא למטה ממקום וזמן.

אבל מצד השורש העליון, נפש מלשון נפיש, יתר, נפש יתירה. מצד כך יש כח בנפש שהיא למעלה מזמן ומקום. הזמן הוא 'שית אלפין שנין וחד חרוב',

ואין יותר זמן מכך. ובעולם, יש קצוות העולם. אבל הנפש מלשון נפיש. **מצד כך**, הנפש הוא למעלה מהגבלות של זמן ומקום. נפש מלשון נפיש, מלשון יתר - הנפש אין לה מקום. מקום הכלי הוא לפי גבול החלל שבו. 'במדת בשר ודם, כלי כלי ריקן מחזיק, כלי מלא אינו מחזיק', אבל 'מידתו של הקב"ה - כלי מלא מחזיק', 'היב חכמה לחכימין'. עומק ההגדרה הוא, כאשר הנפש היא למטה מזמן ומקום, אז הנפש נקרא 'כלי ריקן מחזיק, כלי מלא אינו מחזיק'. אבל מצד השורש העליון, שהנפש הוא 'הוציא מחללו של עולם', שם אין מקום לנפש, ושם 'כלי ריקן מחזיק, כלי מלא אינו מחזיק'. זה בבחינת 'ארון נושא את נושאי', הנפש נושא את הזמן והמקום.

הזמן הוא גבולי, 'שית אלפין שנין הוי עלמא'. המקום מגביל. אבל הנפש למעלה מהגבלה של זמן ומקום. אז הנפש נקרא 'כלי מחזיק'. 'ארון נושא את נושאי'. 'מקום ארון אינו מן המדה' - הנפש נושא המקום והזמן.

מכת החטא, נאמר 'ווי אבדן נפש', הנפש הופך להיות למטה ממקום וזמן. מצד המקום, הנפש לא יכול להיות במקום של גן עדן, כי הנפש נפל לזמן של שית אלפין שנין. אז הנפש ירדה למקום העשייה, למטה ממקום ולמטה מזמן.

לעומת זאת, מצד התיקון, הנפש, מצד הגילוי שמתגלה בנשמות ישראל שנאמר בהם 'מקדש ישראל את הזמנים', שישאל הם למעלה מן הזמן, כך הם למעלה מן המקום - מצד כך, הנפש חוזרת להיות למעלה מזמן ומקום. זה העומק שישאל מקדשים את הלבנה. כלומר, הם מגיעים ממקום שאין בו חלל. הם נוגעים במקום שלמעלה מן הזמן ולמעלה מן המקום - הם נוגעים באותו מקום שלמעלה מנקודת החסר.

זה העומק שהקב"ה קיפל כל א"י תחת יעקב אבינו. כל מקום הגדרתו חלל. ישראל הם למעלה מהזמן. ארץ ישראל נקראת ארץ הצבי, כי זה לא כלי ריקן מחזיק כמידתו, אלא ישראל הם למעלה מן המקום. השורש הדק לזה במקום הארון אינו מן המדה.

בתמצית, מצד הקלקול, הנפש למטה ממקום וזמן. זה הסדר ההובא ברבותינו. כל הסדר הזה של עש"ן בא ממקום הקלקול. והוא אמת לאמיתה - לאחר החטא. אבל מצד השורש, קודם החטא, וייצר את האדם עפר מן האדמה - מצד גילוי של נשמות ישראל, הנפש למעלה ממקום ולמעלה מזמן. **מצד כך**, יש שתי אפשרויות איך האדם נמצא על גבי המקום. האדם נמצא על גבי הגלגל והולך על גביו ושם הוא דר. אבל גם האדם יכול לחפור חור באדמה ולחיות שם. מה ההבדל בין מי שחי על גבי האדמה, שנמצא על גבי גלגל הארץ, למי שדר בתוך האדמה? הדר בתוך האדמה נכנס לתוך החלל של עולם. ומי שחי על גבי הגלגל, הוא נמצא מעליו. הוא נמצא על גבי המקום.

ודאי שבדקות הכל חלל, בערכין. אבל בהתגלות שלמטה, יש שתי תפיסות איך האדם נמצא במקום. מי שחי בתוך האדמה - הוא נמצא בתוך חללו של עולם. ומי שהולך על גבי האדמה, הרגליים דורכים על גבי גלגל הארץ, הוא לא נמצא בתוך גלגל הארץ.

מצד תפיסת עש"ן, העולם נמצא למעלה, הזמן למטה ממנו, והנפש נמצא למטה. בתפיסה דהשתא, כל מקום נתפס כיסוד העפר. אבל כאשר חז"ל מדברים על עש"ן, לא דיברו על מקום כעפר. העפר הוא למטה ממקום, מזמן, ומנפש.

יש שני אבחנות של מקום. דוג' פשוטה, יש מקום שנקרא עפר, ויש מקום של מדת בשר ודם שהכלי ריקן מחזיק כלי מלא אינו מחזיק, זה בחכמת בשר ודם, 'היב חכמה לחכימין', זה לא מקום של עפר, זה לא מקום בתפיסה דידן, אלא זה מקום בתפיסת מהלכי החכמה, כלי ריקן מחזיק. כאן יש תפיסת מקום שהוא כלי קיבול - אבל זה לא בהגדרת מקום.

דוגמא פשוטה לכך, אחרי שהאדם נולד, מקומו בעפר. וקודם כן, הוא נמצא כעובר במעי אמו, ואז הוא נמצא במקום אבל זה לא מקום של יסוד העפר. אלא, האם כוללת את העובר בתוכו. המקום הזה מוגדר כ'אם'. כלומר, זה לא מקום כעפר, אלא זה מקום בתוך דבר קיים. זה נקרא מקום מצד עש"ן. תפיסת מקום מצד עש"ן אין הכוונה לגלגל של יסוד העפר, אלא באבחנה של עובר במעי אמו, שהמקום של העובר בתוך האם, אבל כדי שיהיה לה לידה, צריך שיהיה לה בית ולד. זה מקום החללות. (המשך השיעור בגיליון הבא.)

שני מהלכים לעקירת מדת הקנאה

הגמרא במסכת בבא קמא אומרת ששום יש בו חמשה דברים, ואחד מן הדברים הוא, "מכניס את האהבה, ומוציא הקנאה". וכן אומרת הגמרא במסכת בבא מציעא לגבי פת שחרית, שמכניס את אהבה ומוציא מקנאה. חז"ל נתנו לנו עצות מעשיות איך להוציא קנאה ולהכניס אהבה - עצה אחת היא אכילת שום, ועצה שניה היא פת שחרית. **מה** עומק הדבר שדברים אלו מוציאים את הקנאה?

הוזכרנו לעיל דברי הגמרא שבכל אדם האדם מתקנא בו חוץ מאב ובנו ורב בתלמידו. חז"ל לא נתנו לנו כאן רק שני דוגמאות של שבני אדם מתקנאים בהם, שהם בנו ותלמידו, אלא עומק הכוונה הוא, כתוב כאן שתי תפיסות שונות איפה מתקנים את מדת הקנאה, איך להגיע למהלך שאין קנאה.

אב אינו מתקנא בבנו - הכרת המדרגות

במהלך של אב ובנו, תמיד האב ישאר אב, ותמיד בנו ישאר בנו. אבל במהלך של רב ותלמיד, יכול להיות הגדרה של "תלמיד חבר", יכול שהתלמיד נעשה שווה עם הרב, עד כדי כך מה שנאמר אצל משה רבינו בסוף פרשת בשלח, "בחר לך אנשים" - ואומרים על זה חז"ל והובא ברש"י, השווה כבוד תלמידו לכבודו, ומכאן לרב שיהא כבוד תלמידך חביב עליך. זה לא נאמר באב ובנו.

אב ובנו לעולם לא יכולים להיות שווים, כי תמיד האב ישאר אב, ובן ישאר בן. ויכול שהבן נעשה גדול יותר מאביו, והגמרא דן בזה במסכת קדושין. אבל תמיד האב ישאר אב ותמיד הבן ישאר בנו. אמנם ברב ותלמיד, יכול להיות מהלך שהתלמיד נעשה שווה לרבו, וזה הדין של תלמיד חבר - זה ההגדרה שהתלמיד הוא שווה לרבו.

מה עומק הדבר? אב לא מתקנא בבנו כי ברור שהאב לעולם הוא אב והבן לעולם הוא בנו, וגם אם הבן עלה ממדרגת האב, תמיד ישאר התפיסה שהאב הוא אב, והבן הוא בן, ולעולם לא נעקר החיוב של כיבוד אב ואם. וזה נקרא הכרת המדרגות באופן המוחלט. ההכרה הזו יוצרת ביטול מוחלט של מדת השנאה.

רב אינו מתקנא בתלמידו - גילוי ההשתוות

לעומת זאת, במערכת רב ותלמיד, שהרב אינו מתקנא בתלמידו, זה מחמת שיכול להתגלות ביניהם השתוות. אצל משה נאמר "השווה כבוד תלמידו איליו", וזה לא רק "כבוד חביבך חביב עליך" אלא "כבוד תלמידך חביב עליך". כאן מתגלה התיקון השלם לקנאה.

מאיפה הרב לא מתקנא בתלמידו? כי הוא מחשיב אותו כשוה איליו. שורש הרב ותלמיד זה משה ויהושע. בעומק כל רב אינו מתקנא בתלמידו כי הוא נמצא בתפיסה שהוא משווה אותו איליו, אם הוא משווה אותו איליו הוא לא מתקנא בו.

כל מציאות של ביטול קנאה יש לה שתי פנים. פנים אחד - זה אב ובנו. אין כאן קנאה לעולם, כי ברור שכל אחד ישלו את מקומו, לעולם האב ישאר אב ולעולם הבן ישאר בן, ולעולם זה לא יעקר. זהו ביטול הקנאה מחמת הכרת המקומות שלהם. אבל המערכת הפנימית יותר הוא רב ותלמידו, וזה ביטול הקנאה על ידי מדת ההשתוות, שמעמידה את הדבר שאין כאן מציאות, אין הדרגה כאן ולכן לעולם לא יחול קנאה ביניהם. ואפילו אם התלמיד עלה ממדרגת רבו, הרב אינו מקנא בו, כי לעולם הוא משווה את כבוד תלמידו איליו, שזה הדין שהרב צריך להשוות את כבוד תלמידו לכבודו. לעולם אין קנאה ביניהם כי אפילו אם נשתנה ההדרגה ביניהם והתלמיד עלה למעלה ממדרגת הרב, הרב לעולם מגלה השתוות עם התלמיד, וממילא אין כאן הדרגה, ולכן אין קנאה.

וזה במקביל לשני עצות של הגמרא, ששום ופת שחרית עוקרים את השנאה. שום מוציא את האדם מן הקנאה, וגם אומרת הגמרא שאכילת שום מרבה את כח ההולדה. עומק הדבר, שהשום מגלה את מדרגת אב ובנו שאין בהם קנאה. לעומת זאת פת שחרית שמגלה מהלך שאין בו קנאה הוא מחמת שזה מגלה השתוות. ושם הדברים הם שווים.

תיקון מדת הקנאה

בתמצית הדברים:

קנאה דקלקול הוא - או שאני רוצה לעלות על גבי הזולת, או שאני רוצה להשפיל אותו.

מדת הקנאה מתוקנת, קנאת סופרים, הוא להשוות אותי איליו - לא לעלות על גביו.

ומדת הקנאה דקדושה השלימה היא, או על ידי הכרת המדרגות ביניהם היכן היא, שזה בבחינת אב ובנו, או מדת ההשתוות, ששם הדברים שווים אהדדי. **בעומק** הדק, זה ההגדרה הדקה של קנאת סופרים. כפשוטו קנאת סופרים הוא שאני לא רוצה להשפיל אותו אלא להגיע איליו. ובעומק יותר ההגדרה היא לתפוס כי הוא עלה על גבי ולכן אני עולה על גביו. אבל ההגדרה הפנימית והעמוקה ביותר היא, שכל קנאת סופרים מביאה אותי לידי מדת ההשתוות. היא באה להשוות אותי איליו. לא רק כי אני לא רוצה להוריד אותו שאני לא רוצה לעלות על גביו - אלא כי אני רוצה השתוות.

ומצד כך, הקנאה הזו היא קנאתו של מקום. קנאה של הקב"ה כביכול נקרא "פתחו לי אחותי רעייתי יונתי תמתי", ודורשים חז"ל כידוע, תאומתי - לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני". בתוך מערכת הבריאה יש הדרגה בלבד, הכל נברא בהדרגה, ומי יכול לגלות את ההשתוות השלימה? רק מי שדבק באור יתברך שמו, שעליו נאמר "לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני". בתוך מערכת הבריאה מהי ביטול מדת הקנאה? הסכמה להדרגה [להסכים שכל אחד יש להם את מקומו, חלקו, ומדרגתו]. אבל במערכת גילוי אור השכינה, אור יתברך שמו, ביטול מדת הקנאה היא מצד גילוי ההשתוות.

יש אהבה שהאדם אוהב בבחינת הדרגה, וזהו אהבת אב לבנו, וזה מערכת אחת שעוקרת השנאה. שם האב נשאר אב והבן נשאר בן. לעומת זה, באהבת אחים, זוהי אהבה שהם שווים. כשבאו חז"ל ללמד אותנו שאהבה עוקרת השנאה, יש כאן שני תפיסות איך איזה אהבה עוקרת השנאה - או אהבה של הדרגה, שזה אב ובנו, או אהבה של השתוות, אהבת השווים, שזה רב ותלמידו.

שני הכוחות אלו יחדיו הם העקירה השלימה של מידת הקנאה, וגילוי הקנאה דקדושה שהיא מלשון נקיון, שמתנקים מקנאה דקלקול, ומגלים את ההדרגה דקדושה, ויתר על כן - את ההשתוות.

מבחן להערכה עצמית

חלק א'

טבעי \ מרובע - ממושמע \ "בשרירות ליבי אלך"

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה ראשונה - טבעי מול מרובע -

וממשיך לבנות יותר ויותר גבוה. פתאום כל המגדל קורס והקוביות מתפזרות לכל כיוון. הילד שלך מרגיש חסר אונים ומתחיל לבכות. "בוא, תאסוף את הקוביות ותתחיל עוד פעם... לא נורא," אתה מנסה לעודדו. אבל הילד לא מקבל: "אין לי כוח לאסוף, תעזור לי...". אתה מתכופף ומתחיל להרים לו את הקוביות. אתה יודע שאם תשב על הרצפה תצליח לאסוף אותם מהר יותר, אבל בשבילך זה לא בא בחשבון, משלל סיבות שונות: א. אבא צריך להיות ברמה גבוהה יותר מהילד. הוא לא אמור לרדת לרמת הילד, זה רק יזיק לכיבוד אב. ב. המכנסיים שלי יתלכלכו ואני עדיין מתכנן לצאת מהבית היום. ג. מבוגרים לא יושבים על הרצפה! אני אף פעם לא ראיתי אף אחד מההורים שלי יושבים על הרצפה... לא ברור מה המניע העיקרי כאן, אבל בשורה תחתונה, אתה לא יושב על הרצפה. נקודה.

אתה אבא לילדים קטנים שאוהבים מאוד לקבל תשומת לב ממך ולשחק ביחד איתך. הילד בן השלוש מבקש ממך לעזור לו לבנות מגדל מקוביות. אתה דווקא פנוי ומוכן לתת לו זמן איכות. האם אתה...

א. מתיישב על הרצפה לידו, ומתחיל לעזור לו לבנות. פתאום כל המגדל קורס והקוביות מתפזרות לכל כיוון. הילד שלך מרגיש חסר אונים, אבל אתה כבר מתחיל לזחול אחרי כל הקוביות ולהחזיר אותם אליו. אתה שם לב שקובייה אחת התגלגלה מתחת לספה. אין בעיה. אתה נשכב על הבטן, מותח את היד הכי רחוק שאפשר, וחולץ את הקובייה לשמחת ילדך. או אולי אתה...

ב. מתיישב על כסא ליד ילדך, מפנה לו את תשומת לבך, ומעודד אותו על כישורי הבניה שלו, אבל אפילו לא עולה בדעתך לשבת איתו על הרצפה. הילד שמח בין כך עם העידוד,

- סיטואציה שנייה - ממושמע מול "בשרירות ליבי אלך" -

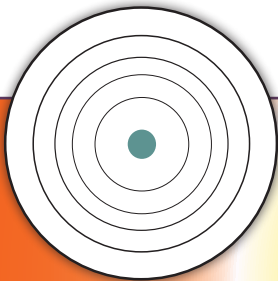
א. ראובן מבטל במחי כף את כל הדאגות של שמעון. "זה בכלל לא מסוכן! עשיתי את זה מאה פעמים כבר... ראיתי שהשומר לא שם עכשיו, וכשנחזור, נגיד לו שהיינו ממש קרובים..."

ב. כשמעון רואה שראובן בכלל לא מבין מה הבעיה לצאת בלי רשות, הוא מתחיל להילחץ ולדאוג, ומיד עוזב את ראובן וחוזר לילדים האחרים.

לפנינו שני ילדים בכיתה ה' באמצע הפסקה בחיידר, ראובן ושמעון. מי אתה בסיפור?

א. ראובן מסמן לשמעון לבוא אחריו, ומבטיח להראות לו משהו מעניין מאוד שהוא מצא במגרש הסמוך לזה של החיידר...

ב. שמעון מסתייג מיד, ומתחיל לדחות אותו. "זה מסוכן... בכלל, אסור לצאת מהשער בלי פתק שחרור! והשומר לא יתן לך..."

צורת אדם

יום שלישי ט' אלול תשפ"ה
רח' הרב בלוי 33 ירושלים
20:30

הנושא הכללי הוא עין - חלקיה
בנושא עין - הגוונים שבעין!

מבחן להערכה עצמית

חלק ב'

יטבעי - "בשרירות ליבי אלך" \ ממושמע - מרובע

יסוד העפר

יסוד הרוח

ממושמע - מרובע

יטבעי - "בשרירות ליבי אלך"

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

יסוד הרוח, ולא כמו האופציה השנייה, שהיא להגביל את עצמו ל"ריבוע" בלי הכרחית מכח יסוד העפר. [אולם, אם הניגוד לשבת על הרצפה נובע מתחושה פנימית של מכובדות ולא מהגבלה חיצונית, זה יכול להיות שימוש נכון בכח הגבול של העפר.]

לעומת זאת, בסיטואציה השנייה של הילדים בחיידר, כאן זה המקום הנכון להשתמש במידה של הגבלה של יסוד העפר. שם באופציה הראשונה הילד [ראובן] בכלל לא "מרגיש" מחויבות לכללים של החיידר, כי יש לו טבע של "שחרור" בלתי מאוזן מיסוד הרוח. במצב כזה, הילד "לא גורס" את הכללים ככללים רציניים, ופשוט לו שכל זמן שאיננו רואה סיבה לא לעשות את מה שהוא רוצה, אז למה שהוא לא יעשה את זה? לעומת זאת, הילד השני [שמעון] עושה שימוש מאוזן במידת המשמעת של יסוד העפר, והוא מקבל את כללי הוריו ורבותיו כדברים רציניים. מידה זו היא השורש לחיות בתוך גבולי התורה והמוסר כל החיים, כי בעומק זוהי אותו כח של יראת שמים שעל ידו קיבלנו על עצמינו את משמעת התורה באמרינו "נעשה ונשמע" בקבלת התורה.

הסבר: בכל אחד מהצדדים, הבאנו הן שימוש מאוזן במידה, והן שימוש בלתי מאוזן במידה. כח התנועה של יסוד הרוח שבאדם מסמל את תנועתו הטבעית, דהיינו תנועה שהוא מתנועע מצד עצם טבעו, בלי "חשבונות". השימוש המאוזן שבמידה הוא שהאדם יהיה "משוחרר" להיות עצמו ולהתנהג כפי טבעו הפנימי איך שבראו ה', כל זמן שאין סיבה ע"פ תורה או מוסר שלא לעשות כן. השימוש הבלתי מאוזן שבמידה הוא הנטייה שלא להגביל גם את מידותיו הרעות, ולחיות כפי "שרירות ליבו". ומצד יסוד העפר, השימוש המאוזן שבמידה הוא להיות ממושמע לדיני התורה ולכללי הדרך ארץ והמוסר ולהגביל את מידותיו הרעות על פיהם, והשימוש הבלתי מאוזן הוא הנטייה להיות מרובע לכללים חיצוניים או לציפיות של אחרים ולדעוך את טבע נפשו האמיתית.

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. הסיטואציה הראשונה של ישיבה על הרצפה יכולה להיות דוגמא ל"נורמה" חיצונית, כשהרבה פעמים האופציה הראשונה היא הנכונה - להיות משוחרר לפעול באופן טבעי מכח

1

בלבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

"סדרת" דע את

קול השון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 « 4» 12

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

10

תורה, גמרא, שו"ע

11

בלביפדיה

מחשבה/עבודת ה

12

אוצר אותיות

13

צורת אדם

14

ליקוט

צורת אדם ועבודתו

15

עבודת הנפש

לפי עשר הספירות

לשון השלחן ערוך - סעיף א אין לדבר בין תפלה לנפילת אפים.

מקור הדין

מקור הדין שאין לדבר בין תפילה לנפילת אפים הוא מהגמ' בבא מציעא נט ע"ב, "אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הוא, מההוא מעשה ואילך לא הוה שבקה ליה לרבי אליעזר למיפל על אפיה", וכמו שהביא הב"י, וז"ל, "וכתבו תלמידי הרשב"א בהזהב (בבא מציעא נט:): גבי עובדא דרבי אליעזר בן הורקנוס, היה מדקדק רבינו ז"ל מכאן שאין לדבר בין תפילה לתחינה, והיינו דאמרינן כל יומא לא הוה שבקה ליה למיפל על אפיה וכי תעלה על דעתך שלא היתה זזה ממנו שעה אחת, אלא שהיתה מפסקת מכוונת תפילתו להפסיקו בשאר דברים ושוב אם היה נופל על פניו לא היתה תפילתו כל כך נשמעת, אלמא דאינו בדין להפסיק ע"כ. וכן כתב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל בשם צרורות (צרור החיים עמ' יח) דמהאי עובדא שמעינן שאין להפסיק בין תחינה לתפילה, וכן כתב בארחות חיים בשם הגאונים שאין לדבר בין תפילה לתחינה דכולה כעין תפילה אריכתא היא. וכן כתוב בספר אהל מועד".

עבר והפסיק מהו

והנה, כבר העירו המפרשים שיש ב' דרכים איך להבין את המעשה שבגמ', האם בסוף ר"א כבר נפל נפילת אפיים אלא שלא התקבלה כ"כ, או שבסוף הוא לא נפל כלל. מדברי הב"י נראה שהוא באמת נפל, וכוונת הגמ' "לא הוה שבקה ליה" אינו כפשוטו אלא שלא הניחה אותו לעשות אותו כמו שצריך, אבל אפשר לפרש באופן אחר, שכיון שכבר עבר הזמן שבו התחנון מתקבל אין כבר צורך ליפול כלל. ונפ"מ למעשה במי שעבר והפסיק, האם עדיין יש לו לומר תחנון או שאינו צריך.

ועי' במשנה ברורה ס"ק ב' שכתב וז"ל, "מיהו אם עבר ודיבר פשיטא דצריך ליפול על פניו", וציין בשעה"צ לדרך החיים, והוא באמת ציטוט מלשונו שם. ונראה שכתב כן הדרך החיים בלשון "פשיטא" ע"פ פשטות לשון הב"י שכל ענין ההפסק הוא שאין תחינתו כ"כ מתקבלת אם הפסיק, ולכן פשיט"ל שמ"מ אינו נפטר מהתחנון לגמרי.

אולם, עי' להלן בס"ק כ' בשעה"צ שהביא המשנ"ב מחלוקת אחרונים במי שמתפלל בבית האבל ואינו אומר שם תחנון האם צריך להגיד אח"כ כשהוא יוצא, שדעת הט"ז שא"צ כי עיקר מקום תחנון זה מיד אחר שמונה

עשרה, והדרך החיים חולק, שהרי כל זה רק לכתחילה אבל בדיעבד עדיין אומר תחנון. ושם במשנ"ב פוסק להקל שא"צ לומר תחנון אחר שיצא, וכתב בשעה"צ וז"ל, "ואף בדרך החיים חולק, בנפילת אפים שומעין להקל". וצ"ב, כי המעיין בדרך החיים עצמו יראה שהיה פשיט"ל שהוא בהא תליא.

חקירה בגדר איסור הפסק

ונראה שיש לחקור בגדר מה שאין להפסיק בין שמונה עשרה לתחנון, האם גדר הדבר שצריכים "חיבור והמשך" בין שמונה עשרה לתחנון, או שאין צריכים חיבור בין שמונה עשרה לתחנון, ורק צריכים שלא יהיה "ניתוק והיסח הדעת" ביניהם. וממבט ארבעת היסודות, הכח של "חיבור והמשך" שייך ליסוד המים המחבר, וכח של "ניתוק והפסק" שייך ליסוד האש המפריד, וא"כ החקירה הוא האם צריכים כח חיובי של חיבור שיחבר בין התחנון להתפילה, או שרק צריכים שלא יחול ביניהם כח של פירוד.

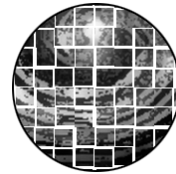
יישוב הסתירה בפסקי המשנ"ב - שני מדריגות של הפסק

ונראה בדעת המשנ"ב שבאמת יש ב' מדריגות ודינים של הפסק, שלכתחילה אכן צריכים לחבר בין התחנון לתפילה ולכן אסור לדבר ביניהם, אבל בדיעבד אם הפסיק בדיבור עדיין פשיטא שנופל על פניו, כי גם ללא החיבור החיובי הזה ודאי שיש תועלת וצורך לנפילת אפיים אלא שאינה מתקבלת כ"כ כמו אם היתה מחוברת לתפילה. אבל אם חלה היסח הדעת וניתוק גמור בין התפילה לתחנון, כמו אצל מי שהתפלל בבית אבל ושוב יצא ועכשיו רוצה להגיד תחנון, בזה כבר בטל עיקר תועלת התחנון ואין צורך כבר ליפול על פניו. ודלא כדרך החיים שהשווה בין שני המדריגות של הפסק.

ועפ"ז יש לכאורה ליישב שב' המהלכים שהבאנו איך להבין את הגמ' בב"מ לא פליגי, שמי שילמוד שר"א בסוף לא נפל על פניו כלל ילמוד שאשתו היתה גורמת לו להסיח דעת ממש ושוב לא נפל על פניו כלל, ומי שילמוד שבסוף כן נפל על פניו ילמוד שרק גרמה לו להפסיק קצת, ולכן הוא עדיין נפל על פניו אלא שבטלה תוקף התועלת של הנפילת אפים ולכן אין לעשות כן לכתחילה.

משפ' אליאס
רח' קדמן 4
לפרטים
050.418.0306

שיעור שבועי חולון
אנציקלופדיה
מחשבה
יום ד' 20:30

רח' הרב בלוי 33
לפרטים
052.763.8588
שיעור עץ חיים 21:05

שיעור שבועי ירושלים
אנציקלופדיה
עבודת ה'
יום ה' 20:30 בדיוק

יש לשלוח בקשה
לכתובת:
bilvavi231@gmail.com

לקבלת העלון השבועי
בדוא"ל
לפי סדר הפרשיות,

ב"קול הלשון"
ישראל 073.295.1245
USA 718.521.5231

שיעורי מורינו
הרב שליט"א

03.578.2270
books2270@gmail.com

רכישת ספרי הרב: ספרי
אברמוביץ
משלוח ברחבי העולם

U.S.A.
SHIRAH DISTRIBUTORS
Tel. 605-313-6660

4116 16th Avenue
Brooklyn, NY 11204
sales@shirahdist.com

